

Die aanspraak van lewende wesens.

Ingrid Winterbach. Kaapstad: Human & Rousseau, 2012. 356 pp.

ISBN: 978-0-798-15706-3.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i2.23>

Twee reise wat sekere parallelle vertoon en wat mekaar tematies asook fisies kruis (sonder medewete van die reisigers), vorm die sentrale gegewe van *Die aanspraak van lewende wesens* wat die wenner van die Groot Afrikaanse Romanwedstryd (2012), die Hertzogprys vir Prosa (2013) en die W. A. Hofmeyrprys (2013) was.

Op 'n dag bel Josias Brandt, "hoofman" van 'n "plaas vir ingekortenes" (151) teen die hang van Tafelberg, vir Karl Hofmeyer en beveel hom om sy broer, Ignatius (Iggy), van die plaas te kom verwyder omdat hy "moeilikhed maak". Die obsessief-kompulsiewe Karl, 'n *heavy metal*-kenner (die name van *metal bands* in die teks, soos "Armored Saint" en "Accept", is stof tot nadenke) wat in Durban woon en werk, onderneem dan die reis Kaap toe per motor. Op pad moet hy verskeie struikelblokke (hekke) oorkom voordat hy uiteindelik sy doelwit bereik.

Nege maande ná haar suster, Sofie, se selfmoord, besluit Maria Volschenk, ook woonagtig in Durban, om Kaap toe te reis om te probeer uitvind wat die omstandighede van haar suster se laaste dae was. Beide karakters onderneem sowel fisiese as psigologiese reise (wat ook as bedevaarte gelees kan word) wat hulle meer ontvanklik vir verskeie indrukke maak en beide ontmoet tipes "demone" asook "gidse" op hul onderskeie reise. Soos die karakter Jacobus Coetzee, leer beide "mense en wêrelde [...] ken waarby [hulle] andersins nooit sou uitgekom het nie." (282) Karl gaan sien 'n "psychic" om meer te wete te probeer kom oor sy broer se omstandighede. In 'n kroeg in Colesberg keer ene Joachim met "beetpers kloue" (70) vir Karl voor en vertel hom dat sy broer in lewensgevaar verkeer: "Ek vrees Iggy beweeg dalk reeds in die Sita

Achra, die ander kant, die ryk van die demone, die Sheddim," verklaar Joachim en noem dat dit die gevolg is van Iggy se "[k]ennis van die wêreld [...] en van die wêrelde agter die waarneembare wêreld—die materiële of fisiese dimensie van realiteit, die laagste van die vier spirituele wêrelde." (71) Karl ontvang voorts 'n pakkie briewe van sy broer via 'n anonieme man; volgens die briewe is Iggy besig om die slagoffer van 'n "sielmoord", uitgevoer deur Josias Brandt, te word.

In 'n begraafplaas op Stellenbosch word Maria gekonfronteer deur twee "waarsêers" wat haar "die weg wys" en haar waarsku teen "[s]kelms of sorts", "[f]orces to be reckoned with." (104) Sy word ook in dieselfde begraafplaas gekonfronteer deur 'n vrou wat slegs brabbeltaal kan praat. Van Tobie, Sofie se lewensmaat, kry Maria 'n rooi boekie waarin Sofie die "tien hekke" op die spirituele pad van die mistikus omskryf.

Die aanspraak van lewende wesens sluit in verskeie opsigte by *Die boek van toeval en toeverlaat* en *Die benederyk* aan en vorm in 'n sekere sin 'n sluitstuk van hierdie drieluik. Die teenwoordigheid van ander "ryke"—dié van die dooies, van demone, drome, sowel as ander dimensies, is 'n tema wat deur al drie romans loop. Daar is die letterlike afdaal na en terugkeer vanuit sferes wat met lyding geassosieer word, soos in *Die benederyk*. Dan is daar die soeke na 'n "verlore" broer en, in die geval van *Die aanspraak van lewende wesens*, na die omstandighede van 'n suster wat haar weggekeer het van die lewe af, se selfmoord. Reekse "toevallighede" wat die hoofkarakters in verbinding bring met enigmatiese karakters en wêrelde, roep beide *Die boek van toeval en toeverlaat* en *Die benederyk* op. Die tematiek van 'n vroulike karakter wat haar in die wêreld van die natuur instudeer, is reeds 'n bekende gegewe in Winterbach se oeuvre en word ook hier voortgesit deur Maria wat 'n omvattende natuurgeskiedenis bestudeer, 'n "volledige visuele gids tot alles wat leef op

aarde." (125)

Die demoniese—wat op verskeie wyses in *Die boek van toeval en toeverlaat* en *Die benederyk* ter sprake kom—word sterk in *Die aanspraak van lewende wesens* vergestalt. Daar is reeds melding gemaak van die "Sheddim" (die ryk van die demone). Beide Karl en Maria ontmoet demoniese figure en beide moet hul eie demone konfronteer tydens hul reise. Die plaas teen die hang van Tafelberg vertoon vir beide Karl en Maria onheilspellend en Iggy verwys na 'n "duiwelse komplot" teen hom (169). Die doderyk word ook telkens opgeroep; 'n mens dink aan die kaart van die streke van die dood wat Sofie geteken het (117–18) en dan veral aan haar besoek aan die lykshuis wat via Maria se verbeelde weergawe daarvan tot 'n skrynende slot van die roman word.

Benewens die rol en simboliek van *metal bands*, verdien verskeie karaktername nadere ondersoek, onder meer dié van Josias Brandt en Ignatius.

Die uiteindelijke wêreldbeeld wat in hierdie roman tot stand kom, hou verband met die persepsies van die karakters oor hul verledes en die rol van onbewuste magte en kragte op almal, magte "wat sluimerend in die hele skepping teenwoordig is—'n harde, bitter skil wat die soet vrug van waarheid omhul." (70) Almal het demone wat getrotseer moet word, almal moet die "aanspraak" (in beide die sin van "die reg op iets" as "geselskap") van alle lewende wesens én, daarmee saam, die dooies, kan verwerk. Dit is 'n wêreldbeeld met talle verskuilde, geheime vlakke daarin, 'n wêreld met "'n sfeer naas die gewone waarvan die meeste mense geen ervaring het nie" (208). In 'n brief van Sofie aan Maria staan die woorde van Blake: "To Me This World is all One continued Vision of Fancy or Imagination, & I feel Flatter'd when I am told so." (145)

Daar is voorts 'n sterk mistiese laag in die teks, vergelyk Ignatius se brief aan sy broer, met die inslag van 'n Pauliniese sendbrief, sowel as Sofie (vergeelyk haar naamsimboliek

en Maria se verkenning van die mistiek. Karl en Maria bereik 'n punt soos dié van Jacobus Coetzee wat sê "hy het geleer om niks meer vreemd te vind nie—nie wat met ander gebeur nie, en ook nie wat met homself gebeur nie. Die realiteit het skynbaar baie dimensies—soos voue. Een dag sit jy nog in een konteks en die volgende dag in heeltemal 'n ander een en jy weet nie hoe jy daar beland het nie [...] Byna asof jy in 'n alternatiewe universe ingetuimel het" (334). Wanneer Maria ten slotte, op haar terugreis, 'n sprinkaan sien sit, is dit asof die insek vir haar wil sê: "Ruk jou reg, daar's werk om te doen, dinge om te ontdek—maniere van sien waarvan jy nog nie die vaagste benul het nie!" (350)

Die aanspraak van lewende wesens kon myns insiens effens teruggesnoei gewees het. Is dit byvoorbeeld nodig om die Stevie-karakter oor bladsye heen sy wyskede te laat verkondig oor *metal bands* (63 en verder)? Die roman het nie vir my dieselfde sterk visioenêre intensiteit en impak wat *Die boek van toeval en toeverlaat* en, in 'n mate, *Die benederyk* het nie. As 'n representasie van 'n mikrokosmos van die Nuwe Suid-Afrika, met die humor, chaos en ook wysheid wat daarmee saamgaan, verdien dit wel om gelees te word. Winterbach se ongelooflik fyn waarnemingsvermoë is weer eens treffend in hierdie teks; haar uitbeelding van veral mansfigure en die akute kunstenaarsblik op die landskap is uitstekend.

Die roman is enigmaties, maar dit wat op die periferieë van die eerste lees skuil, dit wat eers met 'n tweede en derde lees sy lê in die leser se bewussyn begin kry, maak dit die moeite werd om te lees.

Henning Pieterse

henning.pieterse@up.ac.za

Universiteit van Pretoria

Pretoria